

Joobeseisund kui joobest tingitud juhtimisvõimetus

Karistusseadustiku^{*1} (KarS) §-s 424 sätestatud mootorsõiduki, maastikusõiduki ja trammi juhtimine joobeseisundis on üks kõige levinumaid kuritegusid Eestis: 2023. aastal registreeriti selliseid kuritegusid ligi kaks ja pool tuhat ning see rikkumine platseerus sageduselt kolmandaks kuriteoks.^{*2}

Tundub, et praktikas pole KarS §-ga 424 seotud materiaalõigust puudutavaid vaidlusi kuigi palju: vähesed üldmenetluses arutatavad asjad puudutavad eelkõige teo tõendatust või karistust. Seega võiks öelda, et materiaalõiguse koha pealt on asi selge ja korras. Kui selguse argumendiga ehk võikski nõustuda – kõik toimib ja tõlgenduspraktika on ettenähtav –, pole senine praktika minu hinnangul mitmest aspektist õigusdogmaatilises mõttes korrektne: seda nii puutuvalt karistusõiguse eriosasse (eelkõige seonduvalt liikluseaduse^{*3} (LS) § 69 lg 2 p-ga 2) kui ka üldosasse (eeskätt seoses tahtlusega). Väidan, et senine väärtpraktika (või vähemasti suur osa sellest) on võimalik kõrvaldada seeläbi, et tõlgendada koosseisuelementi „joobeseisund“ mitte kitsalt joobeseisundina, vaid joobest tingitud juhtimisvõimetusena. Keskendun selles artiklis kõige levinumale joobe tekitajale ehk alkoholile (selle põhjustatud alkoholijoobe). Eelduslikult on aga mitmed järgnevalt esitatavad argumendid võimalik üle kanda ka muudele joobeliikidele.

1. Probleemid objektiivse koosseisu tasandil

Esiteks näen probleeme **objektiivse koosseisu** tasandil. Nagu juba eespool öeldust nähtub, eeldab KarS § 424 erisubjekti: joobeseisundis inimest. Puutuvalt liiklusesse avatakse alkoholijoobe mõiste LS § 69 lõikes 2:

„Alkoholijoobes olevaks loetakse mootorsõidukijuht, trammijuht ja maastikusõidukijuht järgmistel juhtudel:

- 1) juhi ühes grammis veres on vähemalt 1,50 milligrammi alkoholi või tema väljahingatavas õhus on alkoholi 0,75 milligrammi ühe liitri kohta või rohkem;^[*4]
- 2) juhi ühes grammis veres on vähemalt 0,50 milligrammi alkoholi või tema väljahingatavas õhus on alkoholi 0,25 milligrammi ühe liitri kohta või rohkem ning väliselt on tajutavad tema tugevalt häiritud või muutunud kehalised või psüühilised funktsioonid ja reaktsioonid, mille tõttu ta ei ole ilmselgelt võimeline sõidukit liikluses nõutava kindlusega juhtima.“^{*5}

Sellest sättest ilmneb, et alkoholijoove (ja KarS § 424 järgne kriminaalkaristus) ei eelda tingimata 1,5-promillist joovet. Seetõttu on vähemasti eksitav aeg-ajalt kasutatav „kriminaalse joobe“ termin, millest kõneldakse allakirjutanu kogemuse kohaselt ainult LS § 69 lõike 2 punkti 1 pärase joobe korral – kriminaalkaristus võib kaasneda ka märksa väiksema joobe korral.

LS § 69 lõike 2 punktist 2 tuleneb joobeseisundi **sisuline** määratlus: joobeseisundis on inimene, kes ei suuda alkoholist tekkinud intoksikatsiooni tõttu sõidukit liikluses nõutava kindlusega juhtida. Just see – aga

¹ RT I 2003, 27, 166; RT I, 05.07.2025, 14.

² <https://www.just.ee/kuritegevus2023/>.

³ RT I 2010, 44, 261; RT I, 31.12.2024, 10.

⁴ Nimetagem sellist joovet edaspidi ka **raskeks**. Järgnevas tekstis kõneldakse niisugusest joobest kohati ka kui 1,5-promillistest joobest (1,5 milligrammi (veres) on 1,5 tuhandikku grammi ehk 1,5 promilli).

⁵ Olgu seda joovet nimetatud edaspidi ka **keskmiseks**.

mitte „joobenumber“ kui selline – ongi ju probleem: alkohol muudab inimese sõidukiroolis ebakindlaks, aeglaseks, hajutab tähelepanu jne. Seetõttu saabki KarS §-s 424 kasutatud terminit „joobeseisund“ mõista kui **joobest tingitud juhtimisvõimetus** ja spetsiifiliselt alkoholijoobe puhul kui **alkoholi(joobe)st tingitud juhtimisvõimetus**. Miks aga ei viidata juhtimisvõimetusle LS § 69 lõike 2 punktis 1 – kas sellisel juhul ei olegi tarvis, et joove inimese juhtimisvõimet kuidagi mõjutaks? On küll – vastasel korral ei oleks juhi (kriminaalkorras) karistamiseks õigustust. See säte aga kirjeldab sedavõrd suurt joovet, et iga inimene on sellises joobes igal juhul võimetu piisavalt ohutult liiklema. Vastupidist ei ole mitte kellelgi võimalik väita – tegemist on ümberlukkamatu eeldusega.

Tõsi, akadeemilises (bioloogilises) plaanis ei pruugi asi sedavõrd selge olla. Näiteks kõneldakse Saksamaal niisuguses olukorras **absoluutsest juhtimisvõimetus**est, ent selle määr on seal ajas muutunud. Pikka aega lugesid kohtud – Saksamaal konkreetseid määrasid seaduses kirjas pole – absoluutselt juhtimisvõimetuks 1,5-promillises joobes inimesed, seejärel langetati see piir (uute alkoholimõju-uuringute alusel) 1,3 promillile ja viimased aastakümned on selleks määraks olnud 1,1 promilli.^{*6} Formaalloogiliselt (loodus-teaduslikult) ei ole võimalik väita **ühheaegselt** esiteks seda, et mitte keegi ei suuda mitte kunagi sõidukit vajaliku kindlusega juhtida juba siis, kui tal on 1,1-promilline joove (Saksamaa praegune, n-ö range lähene-mine), ja teiseks seda, et juhtimiseks vajalik kindlus puudub inimesel alles siis, kui tema joove on vähemalt 1,5 promilli suurune (Eesti, n-ö liberaalne lähenemine). Seda silmas pidades on absoluutse juhtimisvõimetusle määra paikapannemine normatiivne (või õiguslik või poliitiline) otsustus – ent karistusõiguslikus mõttes pole vastava määra õigsust sellegipoolest võimalik ümber lükata. LS § 69 lõike 2 punkt 2 reguleerib aga seda, mida saab nimetada **relatiivseks (suhteliseks) juhtimisvõimetus**eks: joove ei ole veel nii suur, et ta muudab piisavalt kindla sõidukijuhtimise automaatselt võimatuks – aga ta võib seda teha. Selle lähenemine on loogiline: väga väikene alkoholikogus (alla 0,5 promilli – n-ö kerge joove) ei halvenda inimese sõidukijuhtimise võimet kunagi ja väga suur kogus (vähemalt 1,5 promilli) alkoholi halvendab seda alati – aga nende kahe äärmuse vahele jäävad n-ö keskmise hulga alkoholi tarvitamise juhtumid, kus pruugitud meelemürk **võib** jooja juhtimisvõimet mõjutada, aga **ei pruugi** seda teha.

Minu aastatepikkune kogemus kohtunikuna võimaldab väita seda, et isegi kui LS § 69 lõike 2 punkt 2 ei ole **absoluutselt** „surnud“ säte, siis on ta **sama hästi kui** „surnud“. Millegipärast ei ole ma väga paljude KarS § 424 päraste kriminaalasjade seas kokku puutunud (peaaegu) üldse sellistega, kus joobeseisundist rääkides oleks LS § 69 lõike 2 punktile 2 tuginetud – asjakohaseks sätteks on olnud LS § 69 lõike 2 punkt 1. Ma saan üksnes spekuloida, mis on sellise olukorra – sisuliselt seaduse rakendamata jätmise – tinginud. Kahjuks tabab politsei ka palju absoluutselt juhtimisvõimetuid, s.t LS § 69 lõike 2 punkti 1 pärases ehk raskes joobes sõidukijuhte. Niisiis on nendegagi tööd ohtralt – politsei (ja üleüldse menetlejate) ressurss aga on teadupärast piiratud. Sellele vastuväiteks võib öelda, et ega LS § 69 lõike 2 punkti 2 päraseski joobes olevate juhtidega tegelemisest pääsu pole: ka LS § 224 (juhtimine lubatud alkoholi piirmäära ületades) järgne väärtemenetlus nõuab ressurssi. Seetõttu näib mulle, et peljatakse vaidlusi, mida LS § 69 lõike 2 punkti 2 rakendamine tekitama hakkaks. Kui alkoholijoobe suurus on vähemalt reeglina üheselt arusaadav tegur, võib olla vägagi diskuteeritav see, kas mingi välise häiringu põhjustas alkohol või kas sellest häiringust saab järeldada, et inimene ei ole ilmselgelt võimeline sõidukit liikluses nõutava kindlusega juhtima. Minuni on jõudnud ka mõningad signaalid, et juht võib lihtsalt väita, et näiteks kentsaka juhtimisvõtte põhjustas talle silma lennanud kärbes või telefoniekraani vaatamine – ja juba langebki kriminaalmenetluse seadustiku^{*7} § 7 lõikes 3 sätestatud *in dubio pro reo*-põhimõtte tõttu KarS § 424 järgne vastutus ära.

Need põhjendused LS § 69 lõike 2 punkti 2 ignoreerimist minu meelest siiski õigustada ei saa. Paraku ongi õiguse kohaldamisel paljud asjad vaieldavad ja seeläbi menetluslikku ressurssi nõudvad – see on selle elusfääri jaoks teatud mõttes suisa olemuslik. Seega tuleb vajadusel kuulata üle tunnistajaid (nt politseinikke) selle kohta, kuidas keskmises joobes sõidukit juhtinud inimene end enne autorooli istumist ülal pidas, kuidas ta autot juhtis, milline oli tema käitumine tema kinnipidamise hetkel ja selle järel jms. Kui-võrd mõnikord ka keskmises joobes juhid on sama ohtlikud kui raskes joobes juhid, tuleb neid karistada samamoodi nagu viimati nimetatud juhte – ja tarvis on toimetada kriminaalmenetlust ning selle kestel vajadusel vaielda. Tõepoolest ei saa välistada, et mõnikord õnnestub purjus juhil vastuväiteid esitades vastutusest vabaneda. See aga ei saa kindlasti olla sedavõrd automaatne, nagu eelmises lõigus viidati.

⁶ Vt nt Tübinger Kommentar zum Strafgesetzbuch. 31. Aufl. C. H. Beck 2025, § 316 änr 7–8 (B. Hecker).

⁷ RT I 2003, 27, 166; RT I, 05.07.2025, 14.

Kui keegi väidab, et tema juhtimisvea (nt n-ö sinka-vinka sõitmise) tingis mingi muu tegur kui tema kehas olev alkohol, esitab ta aktiivse kaitseväite. End aktiivselt kaitsev süüdistatav peab esitamata oma väidete õigsust kinnitavad tõendid või vähemalt looma reaalse võimaluse nende väidete kontrollimiseks – vastasel juhul pole alust rääkida süüdistusversiooni suhtes tekkinud kahtlustest, mida tuleks tõlgendada süüdistatava kasuks.^{*8} Kohus ei pea süüküsimuse käsitlemisel võtma aluseks süüdistatava jaoks soodsaimat versiooni olukorras, kus puuduvad vähimadki kaitseversiooni kinnitavad toetuspunktid – kaitsetees peab olema usutav ja haakuma olemuslikult asjas kinnitust leidnud ülejäänud tõendikogumiga.^{*9} Seda silmas pidades saab soostuda Saksamaal valitseva arusaamaga, et keegi ei saa end vabandada väitega, et põhimõtteliselt võivad ka kained juhid tema tehtuga sarnaseid sõiduvigu teha – kui sõiduviga on alkoholi tarvitamisele tüüpiline, saab vähemalt üldjuhul öelda, et juht oli alkoholi tõttu juhtimisvõimetu.^{*10} Alkoholi tarvitamise korral tüüpilisteks vigadeks on Saksamaal peetud näiteks sinka-vinka sõitmist, oma sõidurealt kõrvale kaldumist, mitme liiklusemärgi järgimata jätmist, (väliselt) muretu ja kergemeelset liiklemist ning kurvis otse sõitmist.^{*11} Lisaks sellele saab lähtuda arusaamast, et mida lähemal on alkoholisaldus inimese kehas LS § 69 lõike 2 punktis 1 sätestatud määrale, seda väiksemad peavad LS § 69 lõike 2 punkti 2 järgse joobe jaatamiseks olema viited juhtimisvõimetusel. Viimaks tuleb silmas pidada ka seda, et alkoholi mõjumist inimese käitumisele ei pruugi väljendada üksnes sõidustiil: ka näiteks juhtimiseelsed või -järgsed koordinatsioonihäired, ebakindel kõnnak, ebaselge kõne või ebamõistlik käitumine politseinikega suheldes võivad anda aluse väite, et inimene ei olnud kindlaks sõidukijuhtimiseks suuteline. Seega on kõnealunegi küsimus – nagu paljud õiguse kohaldamisel tõusetuvad küsimused – normatiivselt laadi: lõppastmes tuleb teha mitte loodusteaduslikku laadi, vaid õigusliku iseloomuga otsustus.

2. Probleemid subjektiivse koosseisu tasandil

Minu hinnangul mängib joobest tingitud juhtimisvõimetus mõiste olulist rolli ka KarS § 424 **subjektiivse koosseisu** juures. Koosseisu sellel tasandil on see mõiste ehk tähtsamgi kui objektiivse koosseisu puhul, sest siin ei saa kunagi (ka raske joobe korral) piirduda vaid selle kontrollimisega, kuidas suhtus juht oma joobeseisundisse kui sellisesse – alati on tarvis analüüsida, kas juht mõistis sedagi, et tema joove mõjutab tema juhtimissuutlikkust. Vastasel juhul kaasneksid õiguse muidu korrektse kohaldamisega ebasoovitavad tagajärjed.

Vastutus KarS § 424 järgi eeldab § 15 lõike 1 kohaselt seda, et objektiivse koosseisu realiseerinud inimesel on tahtlus kõigi koosseisuelementide suhtes. Seega peab teo toimepanijal esinema tahtlus muu hulgas puutuvalt tema erisubjektsusse: seaduse sõnastuse järgi tähendab see tahtlust joobeseisundi suhtes. Mulle näib, et praktikas ei pöörata sellele teemale (sama hästi kui) mingit tähelepanu: kui kellelgi mõõdetakse vähemalt 1,5-promilline alkoholijoove, jaatatakse tema tahtlust tema erisubjektsuse (joobeseisundi) suhtes automaatselt. Seega on sellest aspektist sisuliselt tegemist objektiivse vastutusega – näib olevat välistatud, et tahtlus saaks puududa.

Nõustun sellega, et kui keegi on raskes joobes, on tal üldjuhul tahtlus oma joobeseisundi suhtes. Kõigepealt tuleb silmas pidada, et juhul ei pea esinema tahtlust selle suhtes, kui suur kogus alkoholi tema organismis on. Vastupidisel juhul – s.t kui tarvis oleks tahtlust alkoholi (numbrilise) näidu suhtes – jääksid karistusest mitmed karistamisväärsed teod: näiteks sellise LS § 69 lõike 2 punkti 1 pärasel joobes inimese poolt auto juhtimine, kes küll teadis, et ta oli enne autoga sõitmist joonud ära palju alkoholi ja kes liikles alkoholi tõttu ebakindlalt, aga kes ei olnud tundnud kunagi huvi selle vastu, kuidas alkoholijoovet mõõdetakse ja kui suured numbrilised näitajad mingi kogus alkoholi tekitab.^{*12} Sellest tulenevalt peaks tahtluseks joobeseisundi suhtes piisama sellest, kui inimene vähemalt peab võimalikuks ja möönab (KarS § 16 lg 4), et tema organismis on mitte kuigivõrd väike kogus alkoholi. Seesugust tahtlust on raske joobe korral üldjuhul küllaltki hõlbus jaatada: reeglina on inimene mitte kuigivõrd kaua enne sõitma asumist tarvitanud ära mitte kuigivõrd väikese koguse alkoholi. Siiski on küsitav, kas vastavat tahtlust saab alati jaatada jääknähtude

⁸ Vt nt RKKKo 19.10.2026, 3-1-1-73-16, p 10.

⁹ Vt nt RKKKo 28.11.2024, 4-24-941, p 19.

¹⁰ T. Fischer. Strafgesetzbuch. 72. Aufl. C. H. Beck 2025, § 316 änr 34–35.

¹¹ Samas, änr 35–36.

¹² Vt ka RKKKo 21.10.2029, 4-19-1178, p 3.2 ja 7.

(n-ö pohmelli) korral. Seesugusel juhul võib alkoholi tarvitamise lõpust olla möödunud pikk aeg – näiteks on inimene mitu tundi maganud – ja ta võib vääralt eeldada seda, et alkoholi tema kehas enam ei ole ning tema halb enesetunne ja liigutustest tingitud valu on vaid tagajärjed, mis kaasnevad alkoholi kadumisega tema organismist.

Ma väidan aga järgmist: ei ole võimalik piirduda tahtlusega kitsalt joobeseisundi suhtes – juhi tahtlus peab hõlmama ka seda, et see joove muudab ta võimeks sõidukit piisava kindlusega juhtida. Vastasel juhul peaks KarS § 424 järgi karistama kriminaalkorras ka suurt osa sellistest juhtidest, keda praegu karistatakse LS § 224 järgi väärteokorras. Täpsemalt peaks see karistus järgnema KarS § 424 lõike 1 – § 25 lõike 2 järgi, s.t kuriteokatse eest.

KarS §-de 25 ja 25¹ alusel saab teha järelduse, et Eestis on karistatav iga kuriteokatse.^{*13} Niisiis on karistatav ka KarS § 424 katse. Mulle näib, et seda – iseenesest ilmset – fakti ei suuda (ei soovi?) sugugi mitte kõik õiguse rakendajad alati mõista – seda eriti olukorras, kus sõiduki juhtimises kahtlust pole (kuidas on võimalik kõnelda pelgast katsest, kui inimene tegelikult sõidukit juhtis?). Ka üks riigikohtunik pidi oma eriarvamuses asjas 4-19-1178 kirjutama, et „[s]eejuures pean käsitlust, et teatud asjaolude ilmnemisel tuleb rääkida sõiduauto joobes juhtimise katsest kui kuriteost, mitte üksnes teoreetiliseks ning „intellektuaalselt huvitavaks“ mõttearenduseks, vaid ka suhteliselt praktiliseks arusaamaks“.^{*14} Niisiis saab eeldada, et Riigikohtuski ei olnud see teema üheselt mõistetav. Tegemist on paralleeliga klassikalisest õpikunäitest, kus altkäemaksu võtab inimene, kes peab end ekslikult ametnikuks (nt ei tea ta, et haldusakt, mille alusel ta ametnikuks nimetati, on tühine); tegelikult erisubjektsust (ametnikustaatus) ei esine, ent isik ise eeldab vääralt, et ta on erisubjekt (ametnik). Sest kui tahtlust KarS § 424 järgse erisubjektsuse suhtes saaks jaatada vaid läbi väite, et inimene lähtus vähemalt kaudse tahtlusega sellest, et tema organismis on mitte kuigivõrd väike kogus alkoholi (nt oli ta mitte kuigivõrd kaua enne sõitma asumist tarvitanud ära mitte kuigivõrd väikese koguse alkoholi), siis esineb ju vastav tahtlus nii olukorras, kus objektiivselt on isiku veres 1,5 promilli alkoholi, kui ka juhul, kui tema veres on alkoholi 1,49 promilli – ja ilmselt ka siis, kui see määr on 1,4 või 1,2 või kasvõi 1,0. Teisisõnu: niisugused objektiivsed (väikesed) alkoholikoguse erinevused ei oma tahtlusse puutuvalt tähtsust.

Siit tulekski jõuda järeldusele: paljud vähem kui 1,5-promillises joobes juhid tuleks võtta vastutusele mitte LS § 224, vaid KarS § 424 lõike 1 – § 25 lõike 2 järgi, sest neil on tahtlus kõigi § 424 koosseisuelementide suhtes. Täpsemalt oleks niisugusel juhul tegemist kõlbmatu katsega.^{*15} KarS § 26 lõike 1 kohaselt on kõlbmatu selline süüteokatse, mida ei saa süüteo eseme või subjekti, samuti süüteo toimepanemise vahendi või viisi kõlbmatuse tõttu lõpule viia. Kui juht tegelikult joobeseisundis ei ole, ei ole tegemist süüteokõlbliku subjektiga – ehk kui ta ise joobeseisundit vääralt vähemalt kaudse tahtluse tasandil eeldab, sooritab ta subjektist lähtuva kõlbmatu kuriteokatse. Samasugune – s.t muude eelduste täidetuse korral kõlbmatu katsena karistatav – on olukord siis, kui juht **võis tegelikult** joobeseisundis olla, ent seda pole võimalik tõendada. Niisugusel juhul on KrMS § 7 lõikes 3 sätestatud kahtluste süüdistatava kasuks tõlgendamise põhimõttest tulenevalt vaja (objektiivset) joobeseisundit eitada ehk jõuda jällegi järeldusele, et juht tegelikult joobeseisundis ei olnud.

Minu meelest aga ei piisa hoolimata seaduse sõnastusest tahtluse jaatamiseks KarS § 424 erisubjektsuse puhul pelgalt juhi tahtlusest tema joobeseisundi suhtes. Lisaks sellele peab inimesel esinema ka tahtlus, et ta ei suuda sõidukit joobe tõttu piisava kindlusega juhtida. Seesugust – normi grammatikast mõneti irduvat tõlgendust – ei keela muu hulgas määratletuse põhimõte (põhiseaduse § 23 lg 1). Esiteks saab sellele toetust LS § 69 lõike 2 punkti 2 sõnastusest. Teiseks on tegemist süüdistatava kasuks oleva tõlgendusega – see kitsendab sätte rakendusala (teleoloogiline reduktsioon).

Millal siis esineb juhul vähemalt kaudne tahtlus selles suhtes, et ta ei suuda oma joobe tõttu sõidukit vajaliku kindlusega juhtida? Näiteks Saksamaal leitakse, et pole olemas mingit kindlat joobetaset, millest alates isikul selline tahtlus igal juhul olemas on.^{*16} Seda suuresti seepärast, et alkoholijoove vähendab inimese kriitikavõimet: isik võib vääralt lähtuda sellest, et saab joobest hoolimata sõiduki juhtimisega piisavalt

¹³ See ei pruugiks sugugi nii olla: nt Saksamaal (sealse karistusseadustiku § 23 lg 1) või Soomes (sealse karistusseadustiku 5. ptk 1. jao 1. lg) on kuriteokatse karistatav üksnes mõningate (raskete) kuritegude korral.

¹⁴ Riigikohtunik Paavo Randma eriarvamus Riigikohtu kriminaalkolleegiumi 21. oktoobri 2019. a määrusele asjas nr 4-19-1178.

¹⁵ Seega on väär Riigikohtu vastupidine, katse kõlbmatust eitav (s.t kõlblikkust jaatav) seisukoht, vt RKKKo 4-19-1178, p 8.

¹⁶ Vt nt T. Fischer (viide 10), § 316 änr 46; Münchener Kommentar zum Strafgesetzbuch. Band 6. 4. Aufl. C. H. Beck 2022, § 316 änr 94 (C. Pegel).

kindlalt hakkama. Siiski võib suur joove koostoides teiste asjaoludega niisugusele tahtlusele viidata.^{*17} Nimelt tulebki hinnata kõiki asjaolusid: peale joobe suuruse ka näiteks inimese intelligentsust, varasemaid sarnaseid rikkumisi, alkoholi tarvitamise iseloomu, käitumist vahetult enne sõitma asumist ning seda, kuidas inimene pidas end ülal sõidu ajal ja pärast seda.^{*18} Suuresti peaks siingi kehtima põhimõte, mida kasutatakse tahtluse kindlakstegemiseks mujalgi: tahtlus **omistatakse** inimesele objektiivselt väljenduvate asjaolude põhjal. Kui on piisavalt palju (olulisi) joobe viitavaid väliseid tunnuseid, saab (üldjuhul) tahtlust juhtimisvõimetusega seoses jaatada – sest inimene sai aru, et ta tuigerdab, et ta kõne on lalisev, et tema sõiduk vänderdab jne.

Niisugune tõlgendus tähendab seda, et kui alla 1,5-promilline joove inimesele (kuigivõrd) välist mõju ei avalda, järgnebki karistus LS § 224 ning mitte KarS § 424 – § 25 lõike 2 järgi – ehk senise praktikaga saab jätkata. Mõnes osas aga tuleb siiani kehtinud lähenemist muuta – kohati rangemaks, kohati aga leebemaks. Kui näiteks kellelgi on 1,3-promilline joove ja ta sõidab sinka-vonka ning pärast tema kinnipidamist (mõnevõrra) taarub, on teda tarvis karistada mitte LS § 224, vaid KarS § 424 järgi. Seda seetõttu, et ta täidab viidatud normi objektiivse koosseisu (läbi LS § 69 lg 2 p 2) ja tal on tahtlus mitte üksnes selle suhtes, et tema organismis on omajagu alkoholi, vaid sellegi suhtes, et see alkohol mõjutab tema reaktsioone (ta näeb, et sõiduk ei liigu sirgelt, ja saab lähtuda sellest, et ta tuigerdas juba autoga sõitmist alustades ja sai sellest aru). Kui aga näiteks 1,6-promillises joobes isikul ei ole mingeid joobe viitavaid väliseid tunnuseid – ilmselt pigem harv, aga siiski võimalik olukord –, on kõigiti võimalik, et langeb ära KarS § 424 subjektiivne koosseis: inimene küll oli teadlik alkoholi leidumisest oma organismis, ent ühegi asjaolu alusel pole võimalik öelda, et tal oli (kaudne) tahtlus puutuvalt sellesse, et alkohol pärsib tema sõidukijuhtimise võimet. Seesuguses olukorras oleks võimalik rakendada LS § 224 lõike 2 punkti 2 – ehkki esmapilgul võiks ehk paista, et kuigivõrd see norm kõneleb 0,50–1,49 promillise joobest, ei saa seda rakendada 1,6-promillise joobe korral. Iga 1,6-promilline joove hõlmab möödapääsmatult ka 0,50–1,49 promillise joobe – ja lisab sellele veel mõningase koguse alkoholi.

Siiski ei pruugi 1,6-promillises joobes oleva inimese pääsemine väärteokaristusega olla kriminaalpoliitiliselt aktsepteeritav. Selle vältimiseks saaks seadusandja kasutada sellist instrumenti, mida ta aastatel 2011–2015 (KarS § 424¹) juba kasutas: kehtestada vastutus sõiduki juhtimise eest joobeseisundis **ettevaatamatusel**. Kui hakata KarS § 424 tõlgendama käesolevas artiklis välja pakutud moel, ei tekiks ka niisugust probleemi, mis omal ajal KarS § 424¹ puhul esines (ja mis tingiski selle normi kehtetuks tunnistamise): tahtlusele antakse reaalne, KarS §-i 424 kitsendav sisu, ja ettevaatamatuse säte ei jääks rakendusesta.

3. Kokkuvõte

Kokkuvõtlikult tuleb tõdeda järgmist. On inimlikult mõisteta, et just massideliktide puhul üritatavad menetlejad kasutada oma ressursse eriti säästlikult ja vältida võimalikke vaidlusi. Paraku (?) kehtivad nii põhiseadus ja muud seadused kui ka (nendel seadustel baseeruv) õigusdogmaatika ka massikuritegevuse korral. Seetõttu ei saa keskmise joobe korral automaatselt toimetada väärteomenetlust. Tulenevalt LS § 69 lõike 2 punktist 2 tuleb sellise joobe korral mõnikord alustada kriminaalmenetlust ja selle käigus vaidlema hakata (vajadusel kohtus), sest tegemist võib olla joobeseisundist tingitud juhtimisvõimetusega, mille puhul tuleb rakendada KarS § 424 järgset kriminaalkaristust. Samuti ei ole KarS § 424 järgset tahtlust võimalik ka raske joobe korral jaatada automaatselt. Veelgi enam: sellise tahtluse kontrollimisel ei ole võimalik piirduda selle järele küsimisega, kas juht pidas võimalikuks ja mõõnis, et tema organismis leidub alkoholi. Lisaks sellele tuleb uurida, kas isikul oli vähemalt kaudne tahtlus selle suhtes, et tema kehas olev alkohol muudab sõiduki piisavalt kindlalt juhtimise tema jaoks võimatuks. Sellest tulenevalt on võimalik, et tahtluse ära langemise tõttu pääseb kriminaalkaristusest mitte üksnes keskmises, vaid ka raskes joobes olnud sõidukijuht. Kui seadusandja soovib niisugust olukorda vältida, on tal võimalik luua kuriteokoosseis, mis sätestab vastutuse ettevaatamatuse eest.

Autorist: Dr. iur Erkki Hirsnik on Tartu Ringkonnakohtu kohtunik ja kriminaalkolleegiumi esimees.

¹⁷ Vt nt T. Fischer (viide 10), § 316 änr 45.

¹⁸ Vt nt Münchener Kommentar zum Strafgesetzbuch (viide 16), § 316 änr 95–105 (C. Pegel).